

Nr 88

Av herr **Berg, Gunnar, m. fl.**, i *anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till marinen.*

I likhet med vad chefen för försvarsdepartementet anfört i bilaga 6 till årets statsverksproposition anser vi, att marinplan 60 utgör en god grund för marinens materielanskaffning under den sjuårsperiod som planen avser. Det är därför med beklagande vi nödgas konstatera, att sagda plan icke såsom förutskickats i 1958 och 1959 års riksdagsbeslut nu framlägges för riksdagens godkännande. Det kvantitativa innehållet i de genom propositionen framlagda materielplanerna för marinen företer så stora avvikelser från marinplanen, att dennas målsättning måste anses ha förskjutits. Såvitt vi kunnat finna kommer de föreslagna beskrivningarna att få ytterst allvarliga återverkningar på marinens materielanskaffning under lång tid framåt. Den förutskickade övergången till en ny flotttyp kommer sålunda att avsevärt skjutas på framtiden genom att inga beställningsbemyndiganden upptagits i propositionen för några av i marinplanen ingående attackubåtar, motortorpedbåtar, motorkanonbåtar och minsvepare och att möjlig bemyndiganderam även under de närmast följande åren blir ytterst begränsad. Detta medför att marinen, bortsett från ur 1952 års flottplan försenade, ännu ej levererade fartyg samt i propositionen upptagen ombyggnad av sex kustubåtar, knappast kommer att kunna tillföras några nya enheter förrän under 1960-talets senare del. Även i fråga om vapenmateriel, bl. a. kustartilleribatterier, får den minskade kostnadsramen starkt hämmande konsekvenser för anskaffnings- och utvecklingsmöjligheterna. Det synes oss därför kunna ifrågasättas, om det materiella innehållet i den nu framlagda anskaffningsplanen för marinen kan sägas stå i överensstämmelse med försvarsbeslutets anda i fråga om modernitet och hög kvalitet hos ifrågavarande stridsmedel. Enligt vår mening är den relativa föråldring av marinens materiel, som blir en ofrånkomlig följd av att marinens ersättningsanskaffning än mer reduceras och skjuts på framtiden, ägnad att inge allvarliga betänkligheter.

Såvitt kan utläsas ur i propositionen anförda motiveringar föreligger enbart ekonomiska skäl till att marinplanen icke framlagts i sin helhet. Denna plan förutsätter under perioden 1960—1967 en materielanskaffning för totalt 1 364 milj. kr. Den i propositionen upptagna kostnadsramen stannar vid 1 021,5 milj. kr. innebärande en minskning med 342,5 milj. kr. eller 25 procent. Departementschefen har anfört, att möjligheter icke föreligger att inom försvarets totala kostnadsram "med bibehållen handlingsfrihet

bereda utrymme för marinen i den omfattning marinplanen förutsätter utan ytterligare minskningar på andra försvarsgrenar”.

Den uppfattning om de ekonomiska möjligheterna att inrymma marinplanen i 1958 års försvarsbeslut, som här kommit till uttryck, synes oss emellertid inte invändningsfri. Vi vill i detta sammanhang erinra om att 1958 års riksdagsbeslut har karaktären av ”allmänna riktlinjer” för krigsmaktens utveckling och ”icke innebär en avvägning i detalj”. Dessa formuleringar kan icke ges en rimlig tolkning i sak, om icke mindre justeringar skulle kunna företagas i de angivna kostnadsramarna, utan att detta skall uppfattas som ett frångående av försvarsbeslutet.

Av oss utförd granskning beträffande möjligheterna att kunna antaga marinplan 60 har givit vid handen, att två alternativa möjligheter torde finnas, som var för sig eller i kombination medger att marinplanen kan inrymmas i sin helhet i de genom 1958 års försvarsbeslut uppdragna allmänna riktlinjerna för försvarets utformning utan att den i sagda beslut angivna totala kostnadsramen behöver vidgas.

Av de 342,5 milj. kr., d. v. s. i medeltal 49 milj. kr. per år, som skiljer marinplanen från den i propositionen framlagda materielkostnadsramen för marinen, förutsätter vi, att för täckning av genom 1958 års riksdagsbeslut aktualiserade avbeställningskostnader 22 milj. kr. skall kunna tillföras marinen av till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel enligt de riktlinjer för avbeställningskostnadernas bestridande som angivits av 1958 års riksdag. En dylik åtgärd synes oss vara i full konsekvens med riksdagens uttalande 1959 om att de medel, som avses för marinen, beräknas till sådant belopp att icke svårigheter uppstår för en anpassning till en ny marinorganisation. Det återstår alltså att täcka i runt tal 320 milj. kr.

Alternativ 1

I den budgetkonstruktion som framlagts av 1957 års ÖB-utredning och till vilken försvarsbeslutet ansluter, ingår en till bestämda objekt icke i förväg bunden ”budgetreserv” avsedd att kunna inrymma bl. a. nya vapen. Denna post är under perioden 1961—1967 upptagen med ett årligen stigande belopp, vilket alltså innebär en successivt *ökad* handlingsfrihet. Utan att vilja ifrågasätta det riktiga i sagda budgetkonstruktion kan vi dock icke finna att några principiella hinder föreligger för att eventuellt tillföra marinens anslag viss del av dessa medel på motsvarande sätt som exempelvis skett till flygvapnet för förstärkning av luftförsvaret.

Oberoende av vilken inställning man må ha till frågan om anskaffande av atomvapen kan konstateras att nu föreliggande beslut i denna fråga innebär, att för sådana vapen avsatta medel under ifrågavarande period icke kommer att tagas i anspråk på det sätt som 1957 års ÖB-utredning räknat med.

Det synes alltså möjligt att utan frångående av 1958 års försvarsbeslut och utan att beröra de övriga försvarsgrenarnas kostnadsramar med utnyttjande av *en del* av denna post helt eller delvis tillgodose marinens anslag i sådan omfattning att marinplanen kan genomföras.

Alternativ 2

En annan möjlighet att inom ramen för 1958 års försvarsbeslut inrymma marinplanen är att i tiden något förskjuta flygvapnets och arméns materielplaner. Detta kan synas stå i motsatsförhållande till försvarsbeslutets krav på stridsmedlens modernitet och kan även förefalla inkonsekvent med anledning av vad som ovan anförts rörande moderniteten hos marinens materiel. Den förskjutning som här ifrågasättes är emellertid på grund av materielanslagens storlek vid dessa försvarsgrenar så obetydlig, att invändningar av detta slag enligt vår mening inte kan anses bärande.

Flygvapnets och arméns materielplaner upptar för tiden 1960—1967 sammanlagt 8 457 milj. kr. Marinens merbehov, under förutsättning att kompensation för avbeställningskostnaderna utgår enligt ovan, är som nämnts 320 milj. kr., d. v. s. 3,8 % av nyssnämnda summa. Utan att höja den totala ramen för försvarets materielkostnader utöver den i propositionen förutsatta skulle marinens behov enligt marinplanen kunna inrymmas genom en prolongering av anskaffningsperiodens längd med tre månader från nuvarande sju år till sju år och tre månader. Det innebär alltså att varje årsplan skjuts omkring *två veckor* framåt i tiden. Som jämförelse kan nämnas att marinens nu löpande materielplaner redan förskjutits avsevärt mycket mer. 1952 års 7-årsplan för flottan kommer innan den genomförs att ha dragit över tiden med *3—4 år*, och detsamma gäller i princip kustartilleriets av 1953 års riksdag beslutade sexårsplan. Den modifiering i tiden — det gäller sålunda icke omfattningen — av flygvapnets och arméns materielplaner, som här diskuterats, måste anses så obetydlig, att den icke behöver påverka vare sig freds- eller krigsorganisationen inom dessa försvarsgrenar. Av departementschefen befarade inskränkningar härav behöver således icke aktualiseras av den här föreslagna lösningen.

För marinens del skulle en justering av detta slag få en mycket stor positiv effekt genom att den bl. a. skulle möjliggöra påbörjande av i marinplanen ingående 3 torpedbåtar, 4 pansarkanonbåtar, 3 attackubåtar och 6 minsvepare — en åtgärd som annars måste skjutas flera år framåt i tiden — samt att man beträffande KA-materielen kan påbörja den modernisering och anpassning till den tekniska utvecklingen, som försvarsbeslutet avsett.

Det synes oss sålunda möjligt att även med detta alternativ utan åsidosättande av försvarsbeslutets verkliga innebörd frigöra erforderliga medel för marinplanens antagande.

Modifieringar av denna storleksordning synes så mycket mer berättigade som resultatet därav inte endast blir ett bättre tillgodoseende av försvarsbeslutets krav på modernitet hos sjöförsvaret utan även torde innebära en reell förstärkning av vårt totala försvar.

I den ovan lämnade redogörelsen har alternativ 1 och 2 behandlats fristående från varandra. Det synes emellertid lämpligt att i förekommande fall överväga en kombination av dessa alternativ genom att fördela den aktuella summan med lämplig del på vardera alternativet. Återverkningarna på flygvapnets och arméns materielplaner blir då ännu obetydligare.

I anslutning till utskottsbehandlingen av föreliggande planer för marinens framtida omfattning och utformning är det oss angeläget att framhålla följande synpunkter.

Med hänsyn till den betydelse som riksdagens fria prövning av denna fråga har nödgas vi beklaga att det materiella innehållet i den för marinen föreslagna kostnadsramen icke redovisats mera utförligt. De enda objekt som upptagits bland fartygsbyggnader är ombyggnad av sex kustubåtar. Ej heller har de operativa konsekvenserna av den föreslagna 25-procentiga beskränningen av marinplanens kostnadsram belysts. Det synes sålunda — under förutsättning att marinens verksamhet inom invasionsförsvaret koncentreras till norra Östersjön och Gotland — ytterst ovisst om och i vilken omfattning styrkor kommer att kunna avdelas till våra övriga sjöoperativa områden, d. v. s. södra Östersjön, Västerhavet och Bottenhavet för sådana uppgifter som bäst eller enbart kan lösas av marinstridskrafter. En fri och rättvisande prövning av dessa frågor torde vara svår eller omöjlig att utföra utan tillgång till nämnda grundläggande fakta och bedömanden.

Med instämmande i vad departementschefen anfört om önskemålet att inom den fixerade kostnadsramen för försvaret ernå maximal avhållningseffekt vill vi fästa uppmärksamheten vid den på senare år tilltagande marina kraftutvecklingen i Östersjön och kring dess utlopp. Den nyligen aviserade förstärkningen av de sovjetiska undervattensvapnen liksom pågående och planerad förstärkning och modernisering av de polska, östtyska, västtyska och danska marinerna liksom utvecklingen inom flertalet maritima länder i världen i övrigt utgör en god illustration till den stigande värdesättningen av marinstridskrafterna som gäller hos både öst och väst. Den ökade tätheten i de strategiska kraftlinjerna i nordeuropeiska farvattnen utgör enligt vår mening ett memento såväl beträffande försvarets inriktning i allmänhet som i synnerhet omfattningen och utformningen av de i sjöförsvaret verkande vapensystemen.

I propositionen understrykes betydelsen av att öka våra stridskrafterns eldkraft och flexibilitet. Inom den alltmera aktuella sektorn av sjöförsvaret — undervattenskriget — blir emellertid resultatet snarare det motsatta,

om de kraftiga beskrningar i utvecklingsmöjligheterna av undervattenskriget vapen, som propositionen aktualiserar, göres till föremål för riksdagens beslut. Det bör understrykas att inom vårt försvar endast de marina vapnen kan bringas till effektiv verkan mot såväl ytmål som mål under vattnet. Även förtjänar framhållas marinstridskrafternas betydelse för att vid neutralitetsvakt kunna ge eftertryck åt vår strävan att genom en fast neutralitetspolitik bevara landets fred och oberoende. Den i propositionen anförda uppfattningen att företagna studier och utredningar i dessa frågor icke givit anledning till annat ställningstagande till försvarets avvägning än den på vilken 1958 års försvarsbeslut grundats förefaller därför inte övertygande.

Mot bakgrunden av den internationella militärtekniska utvecklingen, sådan denna återspeglas i föreliggande planer och anskaffning av krigsmateriel, synes det icke osannolikt att behovet av en justering av nu gällande avvägning mellan olika vapen och vapenbärare till de marina stridsmedlens förmån kommer att aktualiseras inom en relativt snar framtid. Vi anser det därför angeläget, att marinens materielanskaffning icke nu eftersättes i den omfattning som de i propositionen framlagda planerna för marinen skulle föranleda.

Det får icke förglömmas att marinplan 60 icke utgör någon förutsättningslös utredning rörande det operativa behovet av marinstridskrafter för de uppgifter som åvilar marinen. Planen har helt avpassats för att kunna rymmas inom försvarsbeslutets ram och samtidigt medge övergång till en mindre men ändock modern marinorganisation. Denna strävan får också anses utgöra bakgrunden till att marinplanen vunnit tilltro och erkännande hos den allmänna opinionen.

Under hänvisning till det ovan anförda får vi härmed hemställa,

att marinplan 60 såväl kvalitativt som kvantitativt lägges till grund för riksdagens beslut i fråga om marinens omfattning och utformning under den närmaste framtiden samt att i konsekvens härmed kostnadsramarna för perioden 1960—1967 i vad avser fartygsbyggnader och vapenmateriel upptages till belopp som svarar mot de i marinplanen angivna.

Stockholm den 25 januari 1960

Gunnar Berg

Rikard Svensson

Lars Schött

Göran Karlsson

Ernst W. Olsson

Sten Åkesson

N. Yngve Nilsson

Nils B. Hansson

G. Ivar Virgin